

Krystyna Leszczyńska-Wichmanowska*

KOBIETY W JEDNOMANDATOWYCH OKRĘGACH WYBORCZYCH DO SENATU RP

Streszczenie

Celem artykułu jest identyfikacja i ocena dysproporcji płci w elekcjach do Senatu RP w jednomandatowych okręgach wyborczych (JOW) w latach 2011, 2015, 2019. W literaturze przedmiotu funkcjonuje opinia, iż JOW wykluczają kobiety z organów władzy ustawodawczej, ponieważ jest o wiele mniej prawdopodobne, że zostaną wskazane jako kandydatki w zdominowanych przez mężczyzn strukturach partyjnych. Brak danych empirycznych odnośnie do dysproporcji płci w trzech elekcjach do Senatu RP skutkowało przeprowadzeniem badań w tym zakresie. W artykule przedstawiono wyniki analizy udziału kobiet w wyborach do Senatu RP po „okrągłym stole”, które odbyły się dziesięciokrotnie, ze szczególnym uwzględnieniem kampanii wyborczych i ich rezultatów w latach 2011, 2015 i 2019, czyli po wprowadzeniu JOW.

Słowa kluczowe: Senat RP, wybory do Senatu RP, jednomandatowe okręgi wyborcze do Senatu RP, dysproporcja płci w wyborach do Senatu RP, kobiety w Senacie RP

Wstęp

W roku wyborów parlamentarnych 2011 wprowadzono istotne zmiany w polskim prawie wyborczym, m.in. kwoty wyborcze dla płci¹ oraz jednomandatowe okręgi wyborcze² (tzw. JOW) w wyborach do Senatu. Ustawa zwana potocznie „kwotową”, która zagwarantowała kobietom 35% miejsc na listach wyborczych do Sejmu, Parlamentu Europejskiego oraz rad gmin, powiatów i sejmików wojewódzkich, na etapie projektu postulowała parytet płci w odniesieniu do wyborów prze-

---

* Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, e-mail: krystyna.leszczyńska@mail.umcs.pl, ORCID: 0000-0003-1459-9280

¹ Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. o zmianie ustawy – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw, ustawy – Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej oraz ustawy – Ordynacja wyborcza do Parlamentu Europejskiego (Dz.U. 2011, nr 34, poz. 172).

² Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz.U. 2011, nr 21, poz. 112).

prowadzonych na podstawie list kandydatów, czyli głównie wyborów, gdzie wyniki są ustalane przy uwzględnieniu zasady proporcjonalności. Poza wnioskowanym parytetem płci, a następnie określoną we wspomnianej regulacji kwotą płci pozostały wybory: do Senatu, Prezydenta RP, na jednoosobowe stanowiska w organach wykonawczych samorządu terytorialnego³, co jest uzasadnione.

W literaturze przedmiotu funkcjonuje pogląd, iż JOW wykluczają kobiety z organów władzy ustawodawczej, ponieważ jest o wiele mniej prawdopodobne, że zostaną wskazane jako kandydaci przez zdominowane przez mężczyzn struktury partyjne⁴. Ponadto, według danych z Polskiego Generalnego Studium Wyborczego (PGSW), wyborcy w wyborach do Sejmu znacznie częściej zwracają uwagę na nazwę partii, a mniej na nazwisko kandydata/kandydatki. Oznacza to, że obywatele naszego państwa zasadniczo chcą głosować na konkretne osoby, ale gdy nie rozpoznają ich postaci wymienionych na listach wyborczych, to odwołują się do afiliacji partyjnych jako dostępnych wskazówek pomocnych w wyborze⁵. Przykładowo, w roku 2012, czyli w bardzo krótkim odstępie czasowym po pierwszych wyborach do Senatu RP w jednomandatowych okręgach wyborczych, wolumen kobiet wybieranych w organach ustawodawczych w systemach większościowych wyniósł 14%, a w systemach proporcjonalnych 25%. W tej sytuacji zasadne wydaje się poddanie analizie dysproporcji płci w elekcjach do Senatu RP w jednomandatowych okręgach wyborczych w latach 2011, 2015, 2019. Bowiem tylko wtedy, gdy posiadamy informacje o zakresie zjawiska, możemy zacząć badać jego przyczyny i proponować warianty ewentualnych zmian.

W artykule podjęto weryfikację hipotezy badawczej, w której założono, że wprawdzie wolumen kobiet wybieranych w organach ustawodawczych w systemach większościowych wynosi zaledwie kilkanaście procent, ale zauważalny wzrost świadomości społecznej w ostatnich dekadach i uwrażliwienie na problem nierówności płci w debacie publicznej, stopniowo przekłada się na zmniejszenie dysproporcji kobiet i mężczyzn

---

³ *Obywatelski projekt ustawy o zmianie ustawy – Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, ustawy – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw oraz ustawy – Ordynacja wyborcza do Parlamentu Europejskiego, w związku z wprowadzeniem parytetu płci na listach kandydatów*, druk nr 2173 VI kadencji Sejmu, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (10.05.2022).

⁴ Na ten temat m.in. M. Fuszara, *Kwoty listy wyborcze i równości płci w wyborach parlamentarnych w 2011 roku*, Warszawa 2012, s. 23–26.

⁵ A. Gendźwiłł, J. Raciborski, *Jak głosują wyborcy w warunkach preferencyjnych list wyborczych: przypadek Polski*, „Decyzje”, 2014, nr 22, s. 47–69.

w dostępie do eksponowanych stanowisk publicznych. Rozstrzygnięciu tak sformułowanego problemu służą pytania badawcze: 1) jak kształtował się wolumen kobiet w Senacie RP po wprowadzeniu JOW? 2) jak przedstawiała się reprezentacja komitetów partii politycznych i koalicji partii politycznych w wyborach do Senatu po wprowadzeniu JOW? 3) jaki był procentowy udział kobiet i mężczyzn kandydujących do izby drugiej w latach 2011, 2015 i 2019 z poszczególnych partii politycznych? 4) czy w wyborach do Senatu RP po 2011 r. żeńska reprezentacja z tzw. dużych partii politycznych zdołała osiągnąć poziom tzw. masy krytycznej wynoszący 30% i stanowiący próg rzeczywistego wpływu kobiet na decyzje polityczne? 5) czy istniały, a jeśli tak, to jak kształtował się wolumen okręgów wyborczych do Senatu, w których nie kandydowała kobieta w latach 2011–2019? 6) jak przedstawiała się tzw. skuteczność kandydowania kobiet w wyborach do Senatu po wprowadzeniu JOW?

Zastosowano następujące metody badawcze: wybrane metody historyczne, metody ilościowe, metodę systemową, metodę porównawczą. Przy ich pomocy przeprowadzono analizę udziału kobiet w elekcjach do Senatu RP w jednomandatowych okręgach wyborczych w latach 2011, 2015, 2019 z perspektywy celów określonych w artykule oraz dokonano przeglądu i konsolidacji danych pochodzących ze źródeł wskazanych w bibliografii (akty prawne, dokumenty źródłowe, opracowania naukowe, źródła internetowe).

Udział kobiet w wyborach do Senatu po 1989 r.

Przemiany ustrojowe w Polsce zapoczątkowane w 1989 r. obiektywnie dawały szansę na zwiększenie obecności kobiet w polityce.

W Sejmie PRL funkcjonującym od 20 listopada 1952 r. do 3 czerwca 1989 r. reprezentacja kobiet nigdy nie osiągnęła nawet jednej czwartej jego składu. Udział wynosił zazwyczaj kilkanaście procent (w pięciu kadencjach: I, III, IV–VI kształtował się na poziomie 12%–16%); najniższy był w II kadencji (4%), zaś najwyższy w VIII kadencji – 23%. Natomiast w rządach istniejących od 31 grudnia 1944 do 11 września 1989 r. istniała niemal całkowita blokada dostępu kobiet do stanowisk ministerialnych. W ponad czterdziestoletnim okresie „ludowej Polski” odnotować można jedynie siedem żeńskich powołań do Rady Ministrów, które nawet nie stanowiły jednego procenta (1%)⁶.

---

⁶ Dane na podstawie analiz składów personalnych Rady Ministrów (31 grudnia 1944 r. – 11 września 1989 r.) i Sejmu (20 listopada 1952 r. – 3 czerwca 1989 r.) przeprowadzonych przez autorkę artykułu.

Jednak w wyborach parlamentarnych, które w latach 1989–2019 odbyły się dziesięciokrotnie (1989, 1991, 1993, 1997, 2001, 2005, 2007, 2011, 2015, 2019), wolumen kandydatek do Senatu kształtował się na poziomie od 6% do 16%. Przytoczone liczby wskazują, że polska polityka była i nadal jest sferą przyporządkowaną prawie wyłącznie mężczyznom. Bowiem 4 czerwca 1989 r. o członkostwo w izbie drugiej ubiegała się znikoma liczba kandydatek. Do walki o senatorski mandat przystąpiło wówczas 555 osób: 34 kobiety (6%) i 521 mężczyzn (94%)⁷. W ponownej rywalizacji wyborczej potocznie zwanej „senacką dogrywką”, którą przeprowadzono 20 czerwca 1989 r., nie brała udziału żadna kobieta⁸. Liczbowa dysproporcja kobiet i mężczyzn ubiegających się o mandaty w izbie drugiej utrzymywała się w każdej następnej elekcji. W wyborach parlamentarnych przeprowadzonych w latach 1991–2019 w gronie osób kandydujących do Senatu znalazło się: w 1991 r. – 54 kobiety (9%) i 558 mężczyzn (91%)⁹; w 1993 r. – 67 kobiet (10%) i 617 mężczyzn (90%)¹⁰; w 1997 r. – 56 kobiet (11%) i 464 mężczyzn (89%)¹¹; w 2001 r. – 53 kobiety (12%) i 376 mężczyzn (88%)¹²; w 2005 r. – 99 kobiet (16%) i 524 mężczyzn (84%)¹³; w 2007 r. – 46 kobiet (12%) i 339 mężczyzn (88%)¹⁴; w 2011 r. – 70 kobiet (14%) i 430 mężczyzn

⁷ Dane obliczone na podstawie: Oświadczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 8 czerwca 1989 r. o wynikach głosowania i wynikach wyborów do Senatu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej przeprowadzonych dnia 4 czerwca 1989 r. (M.P. 1989, nr 21, poz. 150).

⁸ Dane obliczone na podstawie: Oświadczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 20 czerwca 1989 r. o wynikach ponownego głosowania i wynikach wyborów do Senatu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej przeprowadzonych dnia 18 czerwca 1989 r. (M.P. 1989, nr 21, poz. 152).

⁹ Dane obliczone na podstawie: Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 30 października 1991 r. o wynikach wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 27 października 1991 r. (M.P. 1991, nr 41, poz. 287).

¹⁰ Dane obliczone na podstawie: Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 23 września 1993 r. o wynikach wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 19 września 1993 r. (M.P. 1993, nr 50, poz. 471).

¹¹ Dane obliczone na podstawie: Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 25 września 1997 r. o wynikach wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 21 września 1997 r. (M.P. 1997, nr 64, poz. 621).

¹² Dane obliczone na podstawie: Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 26 września 2001 r. o wynikach wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 23 września 2001 r. (Dz.U. 2001, nr 109, poz. 1187).

¹³ Dane obliczone na podstawie: Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 27 września 2005 r. o wynikach wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 25 września 2005 r. (Dz.U. 2005, nr 195, poz. 1627).

¹⁴ Dane obliczone na podstawie: Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 23 października 2007 r. o wynikach wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 21 października 2007 r. (Dz.U. 2007, nr 198, poz. 1439).

(86%)¹⁵; 2015 – 58 kobiet (14%) i 365 mężczyzn (86%)¹⁶; 2019 – 45 kobiet (16%) i 233 mężczyzn (84%)¹⁷.

W wyborach do Senatu zorganizowanych w latach 1989–2019 kobiety uzyskały następującą liczbę mandatów: 1989 r. – 6 (6%), 1991 r. – 8 (8%), 1993 r. – 13 (13%), 1997 r. – 12 (12%), 2001 r. – 23 (23%), 2005 r. – 13 (13%), 2007 r. – 8 (8%), 2011 r. – 13 (13%), 2015 r. – 13 (13%), 2019 r. – 24 (24%). Najlepsze rezultaty wyborcze osiągnęły przedstawicielki płci żeńskiej w latach 2001 i 2019, w których zdobyły 23% i 24% mandatów senatorskich. Zestawiając te wyniki z faktem, że kobiety stanowiły odpowiednio 12% i 16% zgłoszonych wówczas kandydatur, zauważa się zmienną skuteczność kandydowania kobiet do izby drugiej polskiego parlamentu.

Przed wyborami parlamentarnymi w 2001 r. trzy ugrupowania polityczne: Sojusz Lewicy Demokratycznej (SLD)¹⁸, Unia Pracy (UP)¹⁹, Unia Wolności (UW)²⁰ wprowadziły wewnątrzpartyjne regulacje gwarantujące kobietom 30% miejsc na listach wyborczych do Sejmu i Senatu. Jednak wówczas określona kwota²¹ nie została zastosowana przy

---

¹⁵ Dane obliczone na podstawie: Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 11 października 2011 r. o wynikach wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 9 października 2011 r. (Dz.U. 2011, nr 215, poz. 1732).

¹⁶ Dane obliczone na podstawie: Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 27 października 2015 r. o wynikach wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 25 października 2015 r. (Dz.U. 2015, nr 218, poz. 1295).

¹⁷ Dane obliczone na podstawie: Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 14 października 2019 r. o wynikach wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 13 października 2019 r. (Dz.U. 2019, poz. 1956).

¹⁸ Zob. *Deklaracja intencji współpracy Sojuszu Lewicy Demokratycznej i Unii Pracy w wyborach parlamentarnych w 2001 r. zawarta 17 października 2000 r.*, s. 1, Archiwum Partii Politycznych, Sojusz Lewicy Demokratycznej 2000.

¹⁹ *Ibidem.*

²⁰ Zob. *Uchwała Rady Krajowej Unii Wolności z 24 marca 2001 r.* (ze zbiorów własnych autorki).

²¹ Pod pojęciem kwoty należy rozumieć określony procentowo (np. 25%, 30%, 35%) udział w obsadzie urzędów i funkcji publicznych, gwarantujący grupie niedoreprezentowanej proporcjonalną reprezentację. Przykładowo w 1999 r. Unia Wolności wystąpiła z projektem wprowadzenia do *Ordynacji wyborczej do Sejmu RP* gwarancji kwotowych. Zaproponowano, aby art. 80 ust. 2 otrzymał następujące brzmienie: „Liczba kandydatów na liście nie może być mniejsza niż 3 kandydatów i większa niż dwukrotność ogólnej liczby posłów wybieranych w danym okręgu wyborczym, przy czym co najmniej 1/3 ogółu kandydatów na liście muszą stanowić kobiety”. Zob. *Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy z dnia 28 maja 1993 r. – Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej*, druk nr 1391 III kadencji Sejmu, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (10.05.2022). Gdy nad tą zmianą głosowano na początku marca

doborze osób ubiegających się o członkostwo w izbie drugiej parlamentu z ramienia tych właśnie stronnictw. Koalicyjny Komitet Wyborczy SLD-UP zgłosił 99 kandydatów na senatorów, czyli 80 mężczyzn i 19 kobiet. Natomiast UW wystawiła kandydatów do izby drugiej w ramach komitetu wyborczego Blok Senat 2001 wspólnie z kandydatami PO, PiS oraz Akcji Wyborczej Solidarność Prawicy (AWSP), w którym kobiety stanowiły prawie 11%. Liczba kobiet (23%), które jesienią 2001 r. zdobyły mandat senatorski, okazała się prawie dwukrotnie większa od wolumenu ogółu kandydatek (12%) wówczas ubiegających się o członkostwo w izbie drugiej parlamentu. Był to sukces wyborczy senatorek z ramienia Komitetu Wyborczego SLD-UP (17%) oraz Komitetu Wyborczego Wyborców – Blok Senatu 2001 (6%) Przedwyborczej Koalicji Kobiet, która powstała w lutym 2001 r. na bazie projektu Ośrodka Informacji Środowisk Kobięcych OŚKA *Kwestia równouprawnienia płci w wyborach do parlamentu*²². Celem tej ogólnopolskiej inicjatywy było wyłonienie w wyborach parlamentarnych 2001 r. jak największej liczby kobiet, upowszechnianie wśród polityków i społeczeństwa idei równego statusu płci oraz monitorowanie działań ugrupowań politycznych na rzecz reprezentowania i realizowania interesów kobiet. W działalność Koalicji, która nie opowiedziała się za żadną konkretną partią polityczną ani konkretną kandydatką, było zaangażowanych ponad 50 organizacji kobiecych z całej Polski. W ramach akcji wydrukowano i rozdano tysiące ulotek, dziesiątki banerów i *city ligh'tów*. Organizowano także: konferencje prasowe, debaty z politykami, dyskusje internetowe. Jednak ten rekordowy wówczas odsetek (23%, 21%, a następnie 24%)²³ osób płci żeńskiej w Senacie V kadencji okazał się niestety epizodem, a nie trwałym trendem w polskiej rzeczywistości społeczno-politycznej. Rezultaty wyborów w sferze zdobywanych przez kobiety mandatów senatorskich w elekcjach 2005, 2011, 2015 były bowiem identyczne i wynosiły tylko 13 mandatów, a w 2007 r. zaledwie osiem mandatów.

2001 r., to B. Geremek – ówczesny przewodniczący partii, był przeciw. Zob. *Głosowanie nr 36 w czasie 103 posiedzenia Sejmu RP w dniu 7 marca 2001 r. o godz. 13:53*.

²² Celem Przedwyborczej Koalicji Kobiet było wyłonienie w wyborach parlamentarnych 2001 r. jak największej liczby kobiet, upowszechnianie wśród polityków i społeczeństwa idei równego statusu płci oraz monitorowanie działań ugrupowań politycznych na rzecz reprezentowania i realizowania interesów kobiet. W działalność Koalicji, która nie opowiedziała się za żadną konkretną partią polityczną ani konkretną kandydatką, było zaangażowanych ponad 50 organizacji kobiecych z całej Polski. W ramach akcji wydrukowano i rozdano tysiące ulotek i dziesiątki banerów. Organizowano też konferencje prasowe, debaty z politykami, dyskusje internetowe.

²³ K. Leszczyńska, *Senat Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1989–2011*, Lublin 2015, s. 228.

Z przeprowadzonej analizy wynika, że w kadencjach Senatu zdominowanych przez prawicowe ugrupowania zazwyczaj było mniej kobiet niż w tych, w których liczbą przewagę miały stronnictwa lewicowe. W 1999 r. na łamach „Gazety Wyborczej” przeprowadzono dyskusję dotyczącą udziału kobiet w opozycji i ich niemal całkowitej nieobecności w życiu publicznym po „okrągłym stole”. Maria Janion stwierdziła wówczas, iż „Solidarność” odwróciła się od kobiet, dając im do zrozumienia, że nie są mile widziane tam, gdzie nie chodzi już o „gaszenie pożaru”, ale o władzę, przywileje, pieniądze²⁴. Wprawdzie najlepszy wynik w historii elekcji do Senatu po 1989 r. kobiety uzyskały w obecnej X kadencji, która rozpoczęła się w listopadzie 2019 r., ale i tym razem jeszcze nie osiągnęły nawet jednej czwartej jego składu. Czas pokaże, czy będzie to trwały trend horyzontalny, czy też jego linia zostanie przełamana, a jeśli tak to, w jakim kierunku: wzrostu czy spadku?

W tym kontekście należy przypomnieć, że ratyfikowana przez stronę polską *Konwencja Organizacji Narodów Zjednoczonych o prawach politycznych kobiet* z 31 marca 1953 r., już niemal od siedemdziesięciu lat zobowiązuje władze naszego państwa m.in. do zapewnienia kobietom prawa do wybieralności na równych warunkach z mężczyznami bez żadnej dyskryminacji do wszelkich organów pochodzących z wyborów publicznych, a przewidzianych w ustawodawstwie krajowym²⁵. Natomiast *Konstytucja RP z 2 kwietnia 1997 r.* gwarantuje równe prawa kobiet i mężczyzn w życiu politycznym, a w szczególności m.in. do zajmowania stanowisk, pełnienia funkcji oraz uzyskiwania godności publicznych²⁶. W Polsce kobiety formalnie mają równe prawa i wynikające z nich równe szanse. Niestety, rzeczywistość wskazuje, że realizowane są w sposób znajdujący odzwierciedlenie chociażby w wynikach wyborów do Senatu RP w latach 1989–2019.

Osiągnięcie rzeczywistej równości nie jest sprawą prostą. Po pierwsze, wymaga przyjęcia i wdrożenia skutecznych przepisów prawnych o równym traktowaniu i zakazujących dyskryminacji z powodu płci. Po drugie, konieczne jest opracowanie strategii i planów, popularyzowanie i upowszechnianie dobrych praktyk oraz stałe monitorowanie sytuacji

²⁴ M. Janion, *Za wolność waszą i naszą*, „Gazeta Wyborcza”, 3–4 VII 1999, nr 153, s. 25.

²⁵ Art. 2 Konwencji z dnia 31 marca 1953 r. o prawach politycznych kobiet (Dz.U. 1955, nr 16, poz. 86); Oświadczenie rządowe z dnia 19 stycznia 1955 r. w sprawie ratyfikacji przez Polskę Konwencji z dnia 31 marca 1955 r. o prawach politycznych kobiet (Dz.U. 1955, nr 16, poz. 87).

²⁶ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., art. 33 ust. 1 i 2 (Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483).

kobiet²⁷. Po trzecie, potrzebne są czynniki „sprawcze” o charakterze społecznym i kulturowym, ponieważ łatwiej zmienić literę prawa niż stereotypowe wyobrażenia na temat ról społecznych. „Stosunek do kobiet jest czymś szalenie trwałym, wyuczonym przez wiele pokoleń i przez to niezauważalnym. Nie dostrzegamy, że wiele zachowań, które wydają się nam najbardziej naturalne w świecie, jest przejawem dyskryminacji, nierówności czy nieliczenia się z wrażliwością kobiet. Jest to wpojone z mlekiem matek, przejmujemy to od ojców, Kościoła, systemu politycznego i społecznego”²⁸. Dlatego osiągnięcie równouprawnienia w polskiej polityce zależy od wszystkich obywateli.

Kobiety w kampaniach wyborczych do Senatu w latach 2011–2019

Kampania wyborcza 2011

W wyborach do Senatu 2011 reprezentacja 16 komitetów wyborczych partii politycznych złożona z 382 osób (76%) ponad trzykrotnie zdominowała przedstawicieli 72 (24%) komitetów wyborczych wyborców. Kandydatury kobiet wówczas zgłosiło 12 z 16 (75%) komitetów wyborczych partii politycznych i komitetu wyborczego koalicji partii politycznych oraz 12 z 72 (16,6%) komitetów wyborczych wyborców.

Największa liczba kobiet wystartowała do Senatu z SLD – 15 kobiet na 68 mężczyzn. Mimo że ponad jedna piąta z lewicowych pretendentów do izby drugiej była kobietą (22%), co w zestawieniu z postulatem wprowadzenia mechanizmów zwiększających udział kobiet w polityce²⁹ prezentowało się mało przekonująco, Sojusz w tamtej elekcji poniósł bardzo dotkliwą porażkę. Nikt bowiem spośród kandydatek/kandydatów z SLD nie zdobył mandatu senatorskiego. Zarówno PiS, jak i PO wysta-

²⁷ *Postęp dla wszystkich – równe prawa, równe szanse dla kobiet i mężczyzn*, Ośrodek Informacji ONZ w Warszawie, <https://www.unic.org.pl>, 2.02.2011 (2.02.2011).

²⁸ *Przekonać normalnych mężczyzn. Rozmowa M. Borowskiej, M. Branki z W. Osiatyńskim*, „MAMA SAMA” – wydanie specjalne: *Równy status kobiet i mężczyzn w Polsce*, wrzesień 2005, nr 1, s. 23.

²⁹ Lewica, wskazując na fakt, że jest strażnikiem trzech wartości, z których zrodziła się koncepcja współczesnego państwa demokratycznego, czyli wolności, równości i braterstwa, argumentowała, iż narzędziem równości może być mechanizm tzw. pozytywnej dyskryminacji – przykładowo parytet na listach wyborczych, za pomocą których komitety wyborcze *de facto* zgłaszają kandydatów w wyborach do Sejmu. Zob. *Program wyborczy. Jutro bez obaw. Program dla Polski [w:] Partie i ich programy. Wybory 2011*, red. I. Słodkowska, M. Dołbakowska, Warszawa 2013, s. 163.

wiły do drugiej izby *ex aequo* po 12 kobiet na 81 mężczyzn. Na trzecim miejscu pod względem nominalnej liczby kobiet ubiegających się o mandat senatora znalazło się PSL z zaledwie 5 kandydatkami na 68 kandydatów, czyli dokładnie tyle, ile wystawił Sojusz. Liczba kobiet na tle wolumenu mężczyzn startujących do Senatu z ramienia pięciu kolejnych partii politycznych, tj. Polskiej Partii Pracy – Sierpień 80, Polska jest Najważniejsza, Prawicy, Ligi Obrony Suwerenności, Partii Demokratycznej – *demokraci.pl* przedstawiała się następująco: 4 z 14; 3 z 13; 2 z 9; 1 z 4; 1 z 2. Pozostałe trzy partie polityczne: Związek Słowiański, Narodowe Odrodzenie Polski, Liga Polskich Rodzin zgłosiły po jednej „kobiecej” kandydaturze do Senatu. Natomiast komitety wyborcze partii politycznych: Nasz Dom Polska – Samoobrona Andrzeja Leppera, Nowa Prawica – Janusza Korwin-Mikke, Polska Patriotyczna, Przymierze dla Polski nie umożliwiły kobietom kandydowania do izby drugiej parlamentu. Nieobecność przedstawicielek płci żeńskiej kandydujących do Senatu pod szyldem formacji Janusza Korwin-Mikke doskonale wpisywała się w retorykę jej założyciela i zarazem przywódcy, że „kobiety na ogół wolą zajmować się sprawami domu i dzieci – bo tam są one Paniami”³⁰ i z pewnością dlatego „nie powinny mieć prawa do głosowania w wyborach”³¹.

Nazwy 7 z 12 komitetów wyborczych wyborców, które zostały zarejestrowane w wyborach do Senatu 2011, zawierały imiona i nazwiska kobiet; były to: komitet wyborczy wyborców: Barbary Dolniak, Iwony Borchulskiej, Marii Olszak-Winiarskiej, Grażyny Głuszak, Katarzyny Elżbiety Bider, natomiast 5 z 12 komitetów wyborczych wyborców, w ramach których startowały kobiety, takich danych personalnych nie obejmowały. Były to komitety wyborcze wyborców: Unia Prezydentów – Obywatele do Senatu, Obywatelskich List Wyborczych Nowego Ekranu, które wystawiły kilkudziesięciu i kilku kandydatów – odpowiednio 30 i 2, oraz Konfederacji Godność, Wspólnoty Samorządowej Doliny Sanu, Bezpartyjnych do Senatu, w ramach których o mandat senatorski ubiegała się tylko jedna kandydatka. W 48 okręgach wyborczych w wyborach do Senatu 2011 nie kandydowała żadna kobieta. W 52 okręgach kobiety nie stanowiły 100% ogółu osób zaangażowanych w rywalizację wyborczą. O mandat senatora walczyły: po trzy kobiety w czterech okręgach wyborczych, po dwie kobiety w 10 okręgach wyborczych oraz po jednej w 38 okręgach wyborczych.

³⁰ J. Korwin-Mikke, *Czym jest kobieta?*, Janusz Korwin-Mikke – blog oficjalny, <http://korwin-mikke.blog.onet.pl>, 08.03.2009 (08.03.2010).

³¹ Wypowiedź J. Korwin-Mikke w programie „Kwadran po ósmej”, transmitowanym przez stację TVP1 w dniu 26 maja 2010 r.

Tabela 1. Kobiety w wyborach do Senatu oraz w Senacie w latach 2011–2019

Rok wyborów	Liczba kobiet w wyborach do Senatu	Liczba mężczyzn w wyborach do Senatu	Kadencja Senatu	Liczba kobiet na początku kadencji Senatu	Liczba kobiet w trakcie kadencji Senatu
2011	70 (14%)	430 (86%)	VIII	13/100 (13%)	14/106 (13,2%)
2015	58 (14%)	365 (86%)	IX	13/100 (13%)/100	14/101 (13,9%)/
2019	45 (16%)	233 (84%)	X	24/100 (24%)	-

Źródło: opracowanie własne na podstawie: *Biogramy senatorów VIII–X kadencji opublikowane przez Kancelarię Senatu RP 2011–2019*.

Kampania wyborcza 2015

W wyborach do Senatu przeprowadzonych w 2015 r. reprezentacja 17 komitetów partii politycznych i koalicji partii politycznej złożona z 322 osób (76%) ponad trzykrotnie zdominowała przedstawicieli 88 komitetów wyborczych wyborców skupiających 101 osób (24%). Łącznie komitety wyborcze partii politycznych komitetu wyborczego koalicji partii politycznych zarejestrowały 42 kandydatki, natomiast komitety wyborcze wyborców zarejestrowały 16 kandydatek.

W tej elekcji najwięcej kobiet rywalizowało o mandat senatorski z ramienia: PiS – 13 na 98 kandydatów, oraz PSL – 10 na 58 kandydatów. Na trzecim miejscu pod względem nominalnej liczby kobiet ubiegających się o mandat senatora znalazła się Platforma z 8 kandydatkami na 83 kandydatów. Zjednoczona Lewica SLD + TR + PPS + UP + Zieloni oraz Nowoczesna Ryszarda Petru zgłosiły po cztery pretendenci do Senatu adekwatnie w 31 i 16 okręgach wyborczych. Komitety Wyborcze: Narodowego Odrodzenia Polski i Ruchu Narodowego do walki o mandaty senatorskie wytypowały wyłącznie po jednej kandydatce. Partia KORWiN – niejako zgodnie z „tradycją”, nie zarekomendowała żadnej swojej zwolenniczki do izby drugiej parlamentu. Ruch Kukiz '15 wystawił jedną kobietę na 10 mężczyzn kandydujących do izby drugiej parlamentu.

W nazwy 6 z 14 komitetów wyborczych wyborców zarejestrowanych w wyborach do Senatu 2015 zostały wpisane imiona i nazwiska bądź nazwisko następujących kobiet: Danuty Marii Olejniczak, Heleny Hatki, Kalaty dla Polski, Lidii Staroń – zawsze po stronie ludzi, Marzeny Doroty Wróbel, Lidii Błądek. Natomiast kolejnych sześć komitetów wyborczych wyborców, z których startowały kobiety, takich danych

personalnych nie zawierały, ponieważ były zróżnicowane pod względem płci. Proporcja kobiet i mężczyzn w tych komitetach przedstawiała się następująco: JOW Bezpartyjni – 1 kobieta i 5 mężczyzn, Mniejszość Niemiecka, Obywatele do Parlamentu – po 1 kobiecie i 2 mężczyznach, Pakt Obywatelski, Polska Obywatelska – po 1 kobiecie i 1 mężczyźnie, Polska Obywatelska, Polskie Rodziny Razem – 2 kobiety i 1 mężczyzna. Z kolei pod szyldem dwóch komitetów wyborczych wyborców: Forum Obywatelskie i Pomocna Dłoń – Bezrobocie o mandat senatorski ubiegały się odpowiednio dwie i jedna kandydatki.

W wyborach do Senatu 2015 kobiety nie kandydowały w 57 okręgach wyborczych³². Było to więc zdecydowanie mniej korzystne niż w poprzedniej elekcji parlamentarnej, w której w 48 okręgach wyborcy nie mieli możliwości oddania głosu na kobietę. Natomiast swego rodzaju *novum* w tamtych wyborach okazały się dwa okręgi (numer 44³³ i 54³⁴), w których do walki o mandat senatora stanęły wyłącznie kobiety. I chociaż ów fakt niewątpliwie był rezultatem przypadku, a nie planowanego wcześniej działania, to bezspornie zasługuje na podkreślenie.

Kampania wyborcza 2019

W elekcji do Senatu zorganizowanej w 2019 r. reprezentacja 14 komitetów partii politycznych i koalicji partii politycznej złożona z 216 osób (78%) ponad trzykrotnie zdominowała przedstawicieli 39 komitetów wyborczych wyborców skupiających 62 osoby (22%). W tych wyborach najwięcej kobiet wystartowało do Senatu z Koalicyjnego Komitetu Wyborczego Koalicja Obywatelska PO. N IPL Zieloni. W ramach tego komitetu o mandat senatorski rywalizowało 18 kobiet i 55 mężczyzn. Tak więc prawie co czwarta kandydatura była kandydaturą kobietą (24,7%). Zdecydowaną większość kandydatek, tj. 13, stanowiły członkinie Platformy. Na drugim miejscu pod względem liczby kobiet startujących do Senatu w 2019 r. znalazło się PiS. Ugrupowanie J. Kaczyńskiego wówczas było reprezentowane przez 14 kobiet i 85 mężczyzn. Pozostałe komitety wyborcze zawiązane przez partie polityczne zgłosiły następującą liczbę kandydatów: SLD – 2 kobiety i 5 mężczyzn, PSL – 1 kobietę i 15 mężczyzn, Konfederacja Wolność i Niepodległość

³² Por. A. Chelstowska [i in.], *Udział kobiet w wyborach parlamentarnych w 2015 roku. Wyniki monitoringu obserwatorium równości płci*, Warszawa 2015, s. 13.

³³ Okręg wyborczy numer 44 – obejmujący część obszaru miasta na prawach powiatu: Warszawa – Białołęka, Bielany, Śródmieście, Żoliborz.

³⁴ Okręg wyborczy numer 54 – obejmujący obszary powiatów: leżajski, nizański, stalowowolski, tarnobrzegi oraz miasto na prawach powiatu (Tarnobrzeg).

– 1 kobietę i 6 mężczyzn, Polska Lewica – 1 kobieta i 2 mężczyzn, Samoobrona – 1 kobieta i 1 mężczyzna.

Nazwy 5 z 7 komitetów wyborczych wyborców, z których o mandat senatorski rywalizowały kobiety, zawierały ich imiona i nazwiska, czyli komitet wyborczy wyborców: Anny Synowiec, Lidia Staroń – zawsze po stronie ludzi, Grażyny Anny Sztark, „Wspólny Senator Marzena Dębniak”, Katarzyny Zagajskiej. Z kolei dwa pozostałe komitety wyborcze wyborców: Przywrócić Prawo i „Kukiz 15” do Senatu, w ramach których startowały kobiety, takich danych personalnych nie zawierały, ponieważ były to komitety mieszane pod względem płci. Proporcja kandydatów żeńskich i męskich przedstawiała się w nich odpowiednio: 1 kobieta i 6 mężczyzn, 1 kobieta i 1 mężczyzna.

Aż w 65, czyli w prawie dwóch trzecich okręgów wyborczych, w wyborach do Senatu 2019 nie kandydowała żadna kobieta. Była to najbardziej niekorzystna sytuacja od elekcji w roku 2011, w której wyborcy nie mieli szansy zgłoszenia na kobietę w 48 okręgach wyborczych. Tylko w jednym okręgu wyborczym nr 54, a nie w dwóch jak przed czterema laty, wszystkie trzy zgłoszone kandydatury były kandydaturami żeńskimi.

Należy podkreślić, że w wyborach do Senatu 2019 opozycja wobec PiS zawarła pakt, który polegał na tym, że partie „antyrządowe” nie wystawiły kandydatów przeciwko sobie. Donald Tusk w przemówieniu z 4 czerwca 2019 r. apelował: „Ja proszę: ci wszyscy, którzy chcą wygrywać na rzecz wolności i demokracji, niech mówią o sobie dobrze, albo wcale. (...) Żebyście przekonali, że w wyborach do Senatu możemy im zrobić powtórkę z rozrywki, możemy wygrać. (...) myślę o 99 : 1, w wyborach do Senatu w 1989 roku”³⁵. W praktyce oznaczało to, że o mandat senatorski konkurowali głównie przedstawiciele PiS i określonej partii opozycyjnej. Mimo że w dotychczasowych wyborach do izby drugiej po 1989 r. zawsze zwyciężało ugrupowanie, które wygrywało wybory do Sejmu, w tym przypadku strategia opozycji przyniosła rezultaty.

Zakończenie

Przeprowadzona analiza pozwala sformułować wnioski i wskazać na zarysowujące się tendencje. Po pierwsze, odsetek kobiet w Senacie po wyborach 2019 r. w stosunku do wyborów w 2011 i 2015 r. wzrósł niemal dwukrotnie. To może jednak nie być trwały trend horyzontalny ani

---

³⁵ *Przemówienie Donalda Tuska podczas rocznicy 4 czerwca w Gdańsku*, OKO.press, <https://oko.press>, 4.06.2019 (20.06.2019).

trend wzrostowy z uwagi na fakt, że w ostatniej elekcji do izby drugiej opozycja wobec PiS w ramach „paktu senackiego” wystawiła stu wspólnych kandydatów. Brak solidarnego działania w tym zakresie w przeszłości oznaczać może więc powrót do rzeczywistości sprzed 13 października 2019 r.

Po drugie, reprezentacja komitetów partii politycznych i koalicji partii politycznych kilkakrotnie zdominowała (odpowiednio: 76%, 76%, 78%) przedstawiciele komitetów wyborczych wyborców (odpowiednio: 24%, 24%, 22%). W praktyce oznaczało to, że trzech z czterech kandydatów do Senatu w latach 2011–2019 było rekomendowanych przez ugrupowania polityczne. O tym, jak trudno jest kobietom zostać kandydatkami w takim systemie, świadczy porównanie procentowego udziału kobiet i mężczyzn kandydujących do izby drugiej z poszczególnych partii politycznych. Dotychczas najwięcej kobiet wśród osób kandydujących do Senatu w dużych formacjach politycznych, czyli takich, które zarejestrowały kandydatów przynajmniej w połowie okręgów wyborczych, wystartowało z ramienia Koalicyjnego Komitetu Wyborczego Koalicja Obywatelska PO. N IPL w 2019 r. (25%) oraz SLD w 2011 r. (22%).

Po trzecie, przytoczone wyżej najwyższe odsetki kobiet kandydujących do Senatu w latach 2011–2019 zdają się wskazywać, że dotychczas żadna żeńska reprezentacja z dużych partii politycznych nie osiągnęła poziomu tzw. masy krytycznej wynoszącej 30% i stanowiącej próg rzeczywistego wpływu kobiet na decyzje polityczne, czyli m.in. wpływu na mechanizm wyłaniania kandydatów w wyborach do izby drugiej.

Po czwarte, szanse kobiet z komitetów wyborczych wyborców w wyborach do Senatu w jednomandatowych okręgach wyborczych, w których generalnie „bez partyjnego protektora nie ma senatora”³⁶, są wręcz znikome, bowiem stopień trudności uzyskania przewagi nad znanym i sprawdzonym kandydatem określonej partii politycznej jest bardzo wysoki. Dotychczas tylko jednej kandydatce, która startowała z własnego komitetu wyborczego, udało się zdobyć mandat parlamentarny. Senator, niegdyś posłanka, Lidia Staroń jest powszechnie znaną obrończynią praw „zwykłego człowieka”, w tym ludzi skrzywdzonych przez komorników. Wydaje się, że był to jeden z istotnych czynników, który zaważył na tym, że uzyskała mandat senatorski w wyborach parlamentarnych 2015 i 2019 r.

Po piąte, wyborca w coraz mniejszej liczbie okręgów wyborczych do Senatu miał możliwość zdecydowania, czy ma być reprezentowany przez kobietę, czy też przez mężczyznę. Wolumen okręgów wyborczych

³⁶ K. Leszczyńska, *op. cit.*, s. 131–170.

do Senatu, w których nie kandydowała żadna kobieta, wzrósł w wyborach zorganizowanych w latach 2011–2019 z nieco ponad połowy do prawie dwóch trzecich okręgów wyborczych i wynosił: w roku 2011 – 52%, 2015 – 57%, 2019 – 65%.

Po szóste, konfrontując uzyskane przez kobiety mandaty senatorskie (odpowiednio – 13, 13, 24) z faktem kandydowania w coraz mniejszej liczbie okręgów wyborczych (odpowiednio – 48, 43, 35), należy zauważyć wzrastającą wraz z kolejnymi wyborami skuteczność kandydowania, która kształtowała się na następującym poziomie: 2011 r. – 27%, 2015 r. – 30%, 2019 – 69%. Istnieje jednak obawa, że rekordowo wysoka skuteczność kandydowania kobiet do izby drugiej w 2019 r. może w przyszłości nie zostać podtrzymana.

Bibliografia

- Chelstowska A. [i in.], *Udział kobiet w wyborach parlamentarnych w 2015 roku. Wyniki monitoringu obserwatorium równości płci*, Warszawa 2015.
- Deklaracja intencji współpracy Sojuszu Lewicy Demokratycznej i Unii Pracy w wyborach parlamentarnych w 2001 r. zawarta 17 października 2000 r.*, Archiwum Partii Politycznych, Sojusz Lewicy Demokratycznej 2000.
- Fuszara M., *Kwoty, listy wyborcze i równość płci w wyborach parlamentarnych w 2011 roku*, Warszawa 2012.
- Gendźwiłł A., Raciborski J., *Jak głosują wyborcy w warunkach preferencyjnych list wyborczych: przypadek Polski*, „Decyzje”, 2014, nr 22.
- Janion M., *Za wolność waszą i naszą*, „Gazeta Wyborcza”, 3–4 VII 1999, nr 153.
- Konwencja z dnia 31 marca 1953 r. o prawach politycznych kobiet (Dz.U. 1955, nr 16, poz. 86).
- Korwin-Mikke J., *Czym jest kobieta?*, Janusz Korwin-Mikke – blog oficjalny, <http://korwin-mikke.blog.onet.pl>, 8.03.2009 (8.03.2010).
- Leszczyńska K., *Senat Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1989–2011*, Lublin 2015.
- Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 30 października 1991 r. o wynikach wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 27 października 1991 r. (M.P. 1991, nr 41, poz. 287).
- Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 23 września 1993 r. o wynikach wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 19 września 1993 r. (M.P. 1993, nr 50, poz. 471).
- Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 25 września 1997 r. o wynikach wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 21 września 1997 r. (M.P. 1997, nr 64, poz. 621).
- Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 26 września 2001 r. o wynikach wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 23 września 2001 r. (Dz.U. 2001, nr 109, poz. 1187).
- Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 27 września 2005 r. o wynikach wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 25 września 2005 r. (Dz.U. 2005, nr 195, poz. 1627).

- Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 23 października 2007 r. o wynikach wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 21 października 2007 r. (Dz.U. 2007, nr 198, poz. 1439).
- Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 11 października 2011 r. o wynikach wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 9 października 2011 r. (Dz.U. 2011, nr 215, poz. 1732).
- Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 27 października 2015 r. o wynikach wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 25 października 2015 r. (Dz.U. 2015, nr 218, poz. 1295).
- Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 14 października 2019 r. o wynikach wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 13 października 2019 r. (Dz.U. 2019, poz. 1956).
- Obywatelski projekt ustawy o zmianie ustawy – Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, ustawy – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw oraz ustawy – Ordynacja wyborcza do Parlamentu Europejskiego, w związku z wprowadzeniem parytetu płci na listach kandydatów*, druk nr 2173 VI kadencji Sejmu, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (10.05.2022).
- Oświadczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 8 czerwca 1989 r. o wynikach głosowania i wynikach wyborów do Senatu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej przeprowadzonych dnia 4 czerwca 1989 r. (M.P. 1989, nr 21, poz. 150).
- Oświadczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 20 czerwca 1989 r. o wynikach ponownego głosowania i wynikach wyborów do Senatu Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej przeprowadzonych dnia 18 czerwca 1989 r. (M.P. 1989, nr 21, poz. 152).
- Oświadczenie rządowe z dnia 19 stycznia 1955 r. w sprawie ratyfikacji przez Polskę Konwencji z dnia 31 marca 1955 r. o prawach politycznych kobiet (Dz.U. 1955, nr 16, poz. 87).
- Poselski projekt ustawy o zmianie ustawy z dnia 28 maja 1993 r. – Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej*, druk nr 1391 III kadencji Sejmu, Sejm RP, <https://www.sejm.gov.pl> (10.05.2022).
- Postęp dla wszystkich – równe prawa, równe szanse dla kobiet i mężczyzn*, Ośrodek Informacji ONZ w Warszawie, <https://www.unic.org.pl>, 2.02.2011 (2.02.2011).
- Program wyborczy. Jutro bez obaw. Program dla Polski [w:] Partie i ich programy. Wybory 2011*, red. I. Słodkowska, M. Dołbakowska, Warszawa 2013.
- Przekonać normalnych mężczyzn*. Rozmowa M. Borowskiej, M. Branki z W. Osiatyńskim, „MAMA SAMA” – wydanie specjalne: *Równy status kobiet i mężczyzn w Polsce*, wrzesień 2005, nr 1.
- Przemówienie Donalda Tuska podczas rocznicy 4 czerwca w Gdańsku*, OKO.press, <https://oko.press>, 4.06.2019 (20.06.2019).
- Uchwała Rady Krajowej Unii Wolności z 24 marca 2001 r.* (ze zbiorów własnych autorki).
- Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz.U. 2011, nr 21, poz. 112).
- Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. o zmianie ustawy – Ordynacja wyborcza do rad gmin, rad powiatów i sejmików województw, ustawy – Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej oraz ustawy – Ordynacja wyborcza do Parlamentu Europejskiego (Dz.U. 2011, nr 34, poz. 172).
- Wypowiedź J. Korwin-Mikke w programie „Kwadrans po ósmej”, transmitowanym przez stację TVP1 w dniu 26 maja 2010 r.

Women in single member constituencies to the Senate of the Republic of Poland

Abstract

The objective of the present article is to identify and assess gender disproportions in elections to the Senate of the Republic of Poland in single member constituencies (SMC) in 2011, 2015 and 2019. The subject literature expresses an opinion that SMCs exclude women from the bodies of the legislative power, because it is much less likely that they will be appointed candidates in the party structures dominated by men. The lack of empirical data regarding gender disparities in three elections to the Senate of the Republic of Poland prompted us to conduct research in this area. The article presents the results of the analysis of the participation of women in the Polish Senate elections, which were held ten times since the "round table" talks, with particular emphasis on the election campaigns and their results in 2011, 2015 and 2019, i.e. after the introduction of the SMCs.

Keywords: Senate of the Republic of Poland, elections to the Senate of the Republic of Poland, single member constituencies to the Senate of the Republic of Poland, gender disparity in elections to the Senate of the Republic of Poland, women in the Senate of the Republic of Poland